

Kontrastivna retorika

Agnes Pisanski Peterlin

The present paper presents contrastive rhetoric, an area of research in applied linguistics focusing on the differences in writing conventions across languages. The term contrastive rhetoric was first introduced by Robert Kaplan (1966) and the new research field emerged within the context of second language writing pedagogy. Today the scope of contrastive rhetoric has expanded beyond second language writing to areas such as language for specific purposes, academic discourse, intercultural studies and translation studies. In the first part of this paper, the basic concepts and principles of contrastive linguistics are introduced. In the second part, the development of contrastive rhetoric is summarized briefly and its main aims, research methods and its most important findings are presented. In the third part, criticism of existing approaches to contrastive rhetoric is discussed and emerging new directions in this research field are considered. Finally, the connection between contrastive rhetoric and Translation Studies is explored: recently, corpus-based methodology has contributed to better cooperation between these two closely related disciplines.

Ključne besede: kontrastivna retorika, retorične konvencije, uporabno jezikoslovje, kontrastivno jezikoslovje, korpusno prevodoslovje

1. UVOD

Kontrastivna retorika oziroma kontrastivna analiza diskurza je podpodročje uporabnega jezikoslovja, ki se ukvarja s primerjavami dveh ali več jezikov na podlagi besedil ali diskurza; sega torej prek ravni stavka in kot pomembne vidike pri analizi upošteva sobesedilo, žanrske in kulturne konvencije. Izraz kontrastivna analiza diskurza je nekoliko dvoumen: analiza diskurza namreč lahko pomeni tako analizo govorjenega diskurza (v tem primeru se seveda tudi kontrastivna analiza diskurza osredotoča na govorjeni jezik) kot analizo pisnega diskurza (v tem primeru pa je kontrastivna analiza diskurza sopomenka za kontrastivno retoriko).

Namen pričujočega prispevka je predstaviti raziskovalno področje kontrastivne retorike, metodološke pristope, ki se na tem področju uporabljajo, in implikacije kontrastivnoretoričnih izsledkov. V prvem delu prispevka je predstavljen okvir kontrastivnega jezikoslovja in njegova osnovna izhodišča, na katerih temelji tudi kontrastivna retorika. Sledi opis zgodovinskega razvoja kontrastivne retorike, kratek pregled najpomembnejših očitkov h kontrastivnoretoričnemu pristopu in predstavitev povezave med kontrastivno retoriko in prevodoslovjem. Zadnji del prispevka se osredotoča na enega od danes najbolj razširjenih metodoloških pristopov v kontrastivni retoriki, to je korpusni pristop, ki hkrati predstavlja tudi pomembno stično točko kontrastivne retorike s prevodoslovnimi študijami.

2. OSNOVNA IZHODIŠČA KONTRASTIVNEGA JEZIKOSLOVJA

Kontrastivno jezikoslovje se ukvarja s sistematično primerjavo dveh (ali več) jezikov z namenom iskanja podobnosti in razlik med njima (ali njimi) in posledično s prepoznavanjem področij, ki bi utegnili biti težavna pri učenju oziroma poučevanju tujega jezika. Je torej aplikativno usmerjeno področje in se zato uvršča v okvire uporabnega jezikoslovja. V začetku je bilo kontrastivno jezikoslovje usmerjeno izrazito pedagoško (glavni cilj je bilo izboljšanje poučevanja oziroma učenja tujega jezika), vendar je z razvojem prevodoslovja postalo jasno, da so dognanja kontrastivnega jezikoslovja zanimiva in pomembna tudi za druga področja, vključno s prevajalsko stroko in prevodoslovnimi študijami. V novejšem času je prav povezava med kontrastivnim jezikoslovjem in prevodoslovjem postala pomemben element za nadaljnji razvoj kontrastivnega jezikoslovja.

Za začetnika kontrastivnega jezikoslovja (oziroma kontrastivne analize, kot se je to področje sprva imenovalo) se ponavadi šteje Charles Fries, ki je leta 1945 objavil delo z naslovom *Teaching and Learning English as a Foreign Language*. V njem je postavil hipotezo, da je najučinkovitejše gradivo tisto, ki temelji na znanstve-

nem opisu jezika, ki naj bi se ga naučili (J2), opis pa je treba skrbno primerjati z vzporednim opisom prvega oziroma materne jezika (J1) učenca. Friesove ideje je kasneje razvijal Robert Lado z delom *Linguistics Across Cultures* (1957), v katerem je postavil hipotezo, da so tisti elementi, ki so podobni učenčevemu prvemu jeziku, zanj preprosti, tisti, ki so drugačni, pa za učenca predstavljajo težave. Ta trditev je postala izhodišče kontrastivnega jezikoslovja in je v literaturi navadno poimenovana *hipoteza kontrastivne analize* [*Contrastive Analysis Hypothesis*]. Hipoteza kontrastivne analize tako implicira, da je glavni vir napak v J2 prenos starih navad iz J1 ter da lahko s kontrastivno analizo J1 in J2 identificiramo razlike med jezikoma in tako predvidimo, kje se bodo pojavljale napake. Implicira tudi, da bo težav (in posledično napak) več tam, kjer so razlike med jezikoma velike.

V šestdesetih in sedemdesetih letih so se pojavili resni pomisleki glede legitimnosti predvidevanj kontrastivne analize, ki je temeljila na behaviorizmu. Behavioristični pogled na usvajanje jezika je pod vprašaj postavil Chomsky, hkrati pa je analiza napak, takrat razmeroma novo področje jezikoslovja, pokazala, da se največje težave pri učenju tujega jezika ne pojavljajo nujno tam, kjer se J1 in J2 najbolj razlikujeta, temveč so številne napake pri učenju univerzalne, nekatere so posledica načina poučevanja, druge stopnje kognitivnega razvoja učencev itd. Pomemben je bil tudi očitok, da hipoteza kontrastivne analize sicer predpostavlja različno velike razlike, vendar kontrastivno jezikoslovje ni razvilo orodja za merjenje velikosti teh razlik, zato je povsem nejasno, na podlagi česa naj bi ocenjevali, kako velika je neka razlika med jezikoma (prim. Eckman 1977).

Prav zaradi omenjenih očitkov ni presenetljivo, da sta izvirno verzijo hipoteze kontrastivne analize (kasneje imenovana *kreпка verzija hipoteze KA*) v začetku sedemdesetih let nadomestili dve bolj splošno sprejemljivi verziji. Prva, tako imenovana *šibka verzija hipoteze kontrastivne analize* (Wardhaugh 1970), predpostavlja, da težav pri učenju jezika sicer ne moremo natančno predvideti, lahko pa jih s pomočjo rezultatov kontrastivnih študij pojasnimo. Druga, tako imenovana *zmerna verzija hipoteze kontrastivne analize* (Oller in Ziahosseiny 1970), predpostavlja, da je mogoče jezikovne težave med dvema jezikoma predvideti v nekaterih vzorcih, a pri tem niso problematični tisti vzorci, kjer so razlike velike, kot je veljalo v izvirni, krepki verziji hipoteze, temveč se težave pojavijo tam, kjer so razlike majhne.

V začetku se je kontrastivno jezikoslovje ukvarjalo zlasti s primerjavami na ravni fonologije, slovnice ali leksikologije, navadno pa analiza ni segala prek meja stavka. V osnovi je bila želja raziskovalcev primerjati jezikovna sistema dveh (ali več jezikov), zato so kontrastivne raziskave navadno temeljile na intuitivnem ugotavljanju tega, kaj je v jeziku mogoče in kaj ni. Metodologija je obsegala tri korake, in sicer opis (izbor elementov in njihovo karakterizacijo), jukstapozicijo (iskanje

in identifikacijo elementov) in primerjavo (stopnjo in vrsto ujemanja) (prim. Krzeszowski 1990), za primerjavo pa je nujna neka skupna osnova, ki jo v kontrastivnem jezikoslovju navadno poimenujejo *tertium comparationis*.⁵⁷ Potrebo po vpeljavi *tertium comparationis* utemeljuje eden pomembnih teoretikov kontrastivnega jezikoslovja, Tomasz Krzeszowski (1990), s tem, da vsaka primerjava vsebuje osnovno predpostavko, da imajo predmeti, ki jih primerjamo, nekaj skupnega, na podlagi česar lahko opišemo razlike, *tertium comparationis* pa je prav ta skupni temelj reference.

V novejšem času pa se je perspektiva kontrastivnega jezikoslovja spremenila: namesto s primerjavo abstraktnih jezikovnih sistemov se mnogi raziskovalci danes ukvarjajo s primerjavo dejanske rabe v različnih jezikih, ki jo ugotavljajo na podlagi korpusnega gradiva. Razvoj analize diskurza je prinesel nova spoznanja o tem, da je za ustrezno interpretacijo besedila nujno upoštevanje sobesedila, žanrskega okvira (za podrobnosti prim. Limon v tej monografiji), kulturnih konvencij itd., ta spoznanja pa so postala zanimiva tudi s kontrastivnega vidika. Prek raziskav, ki so se sedaj začele ukvarjati primarno z besedili in razlikami med kulturnimi konvencijami, se je razvila kontrastivna retorika. Ta je že od vsega začetka temeljila na analizi resničnih besedilnih vzorcev, saj na ravni besedila ni mogoče analizirati izmišljenih zgledov. Prav tako so v novejšem času nekateri raziskovalci na področju kontrastivne retorike razvijali nove poglede na *tertium comparationis* (za natančnejši pregled prim. Connor in Moreno 2005): ta koncept namreč ostaja ključen tudi za kontrastivnoretorično metodologijo, vendar pa tu dodatno vključuje ideje o primerljivosti žanra, besedilne vrste, tematike, registra ipd.

3. RAZVOJ KONTRASTIVNE RETORIKE

Začetki kontrastivne retorike so povezani z danes zelo kontroverznimi stališči, od katerih se je sicer kasneje večina jezikoslovcev distancirala. To so vrednostne sodbe o tem, da je angleški oziroma anglo-ameriški⁵⁸ model pisanja zelo linearen, neposreden (medtem ko je v drugih jezikih pri pisanju pogosta digresija in so ideje izražene posredno) in s tem jasnejši in boljši od drugih ter zato vreden posnemanja. Robert B. Kaplan je z objavo prvega članka s tovrstnim stališčem leta 1966 utemeljil kontrastivno retoriko kot področje oziroma poddisciplino jezikoslovja, toda hkrati je postal tudi začetnik etnocentrističnega obravnavanja te tematike, ki so se ga mnogi jezikoslovci v naslednjih desetletjih skušali otresti. Kaplanova (1966) osnovna ideja o kontrastivni retoriki je sicer osnovana na štirih temeljih, in sicer na hipotezi kontrastivne analize, Sapir-Whorfovi hipotezi (predpostavki,

⁵⁷ V prevodoslovju se sorodni koncept enakosti navadno imenuje *ekvivalenca* (prim. tudi Connor in Moreno 2005, Chesterman 1998). Termin *tertium comparationis* se sicer izvorno uporablja v literarni teoriji, in sicer v teoriji metafor.

⁵⁸ Kontrastivna retorika ima najdaljšo tradicijo v ZDA, zato je angleško pisanje najbolj raziskano.

da jezik vpliva na pogled na svet), retoriki (v aristotelijanskem smislu) in pedagogiki tujega jezika (prim. Connor 2008).

Vendar pa je Kaplanov (1966) članek, ki brez dvoma označuje začetek kontrastivne retorike, zaradi etnocentrizma in stereotipiziranja ter morda celo omalovaževalnega odnosa do neanglo-ameriških kultur, postal predmet kritik številnih jezikoslovcev. Yamuna Kachru (1995: 22) opozarja na povsem nesprejemljive poudarke članka (Kaplan za nerojene govorce angleščine, ki jim je angleščina drugi ali tuji jezik, trdi, da se njihovo pisanje zaznava kot “neosredotočeno”, “brez organizacije” ali “nepovezano”) in meni, da Kaplan s svojim sklepom, da je nujno in zaželeno, da uporabniki angleščine pišejo tako kot rojeni govorniki angleščine, razvrstitev retorične vzorce, ki niso v skladu s pričakovanji bralcev, ki so rojeni govorniki angleščine. Tudi Kaplan (2000) sam priznava, da so v članku velike napake, tako v metodologiji (primerjal je strokovno pisanje rojenih govorcev s pisanjem študentov, ki jim je bila angleščina tuji jezik) kot v sklepih ter se od njega do neke mere distancira (Kaplan 2000: 82–83).

Vrednostne sodbe o tem, katere konvencije so “boljše” in katere “slabše”, katere jezikovne skupnosti so “učinkovitejše” in jih je treba posnemati, navadno niso značilne za objektivni znanstveni pristop, toda prav takšne sodbe kažejo na dejstvo, da rojeni govorniki nekega jezika kršenje besedilnih konvencij v svojem prvem jeziku, ki jih “zagrešijo” nerojeni govorniki, sprejemajo izrazito negativno. Danes je, kot že rečeno, tovrsten pogled docela zavržen in etnocentrizem je v kontrastivni retoriki večinoma stvar preteklosti. Večina jezikoslovcev, ki se ukvarjajo s kontrastivno retoriko, razmeroma pozitivno ocenjuje aplikativno (pedagoško) vrednost dognanj o retoričnih razlikah med jeziki in vidi smisel v poučevanju besedilnih konvencij, čeprav aplikacija v praksi predstavlja nadvse kompleksen problem. Shirley Ostler (2002: 178) ugotavlja, da je sicer mnoge razlike v retoričnih konvencijah mogoče poučevati, a je usvajanje novih vzorcev za različne posameznike različno težko, hkrati pa so različno problematične tudi posamezne konvencije; spreminjanje retoričnega sloga torej ni lahko delo.

Kaplanovo paradigmo kontrastivne retorike je pomembno razširil ameriški jezikoslovec John Hinds, ki je menil, da ni dovolj, da se raziskovalci ukvarjajo le s pisnimi izdelki učencev v tujem jeziku, temveč je za ustrezno interpretacijo nujno poznavanje konvencij pisanja v njihovem prvem (maternem) jeziku. Hinds je v svojem vplivnem članku iz leta 1987 predlagal klasifikacijo jezikov, ki temelji na odgovornosti govornika in/ali pisca proti odgovornosti poslušalca in/ali bralca (Hinds 1987). Menil je namreč, da je v nekaterih jezikih, npr. v angleščini, tvorec besedila tisti, ki je najbolj odgovoren za uspešno komunikacijo, v drugih jezikih, npr. v japonščini, pa je odgovornost za uspešno komunikacijo prepuščena predvsem bralcu. Hinds (1987: 144) poudarja, da “želja, da bi v angleščini pisali ali

govorili jasno, prežema našo [anglo-ameriško] kulturo". Številni avtorji, ki so na podlagi Hindsve (1987) teorije raziskovali razlike med pisanjem v angleščini in v drugih jezikih, večinoma ugotavljajo, da angleško pisanje res močno temelji na odgovornosti tvorca besedila, v nekaterih drugih jezikih pa je pomembnejša odgovornost bralca (prim. npr. Clyne (1987) za nemščino, Mauranen (1993) za finščino, Čmejrková in Daneš (1997) za češčino in Vassileva (2001) za bolgarščino).

Ob Kaplanu in Hindsu je treba med teoretiki kontrastivne retorike omeniti tudi Ullo Connor, avtorico zelo vplivnega dela z naslovom *Contrastive Rhetoric* (Connor 1996) in vrste člankov (npr. Connor 2002, 2004, 2008), v katerih se ukvarja z vprašanjem nadaljnjega razvoja kontrastivne retorike. Raziskave Connorjeve prinašajo pomembne novosti na področje metodologije dela, saj so pripomogle k oblikovanju bolj rigoroznega znanstvenega opisa retoričnih struktur, hkrati pa je njeno delo prispevalo k vključitvi žanrske perspektive in korpusnega pristopa v kontrastivnoretorične raziskave.

Od prve raziskave pisnih izdelkov študentov, ki jim angleščina ni bila materni jezik (Kaplan 1966), so se področja raziskovanja kontrastivne retorike precej razvila, saj so natančnejše opredelitve prinesle tudi natančnejše rezultate. Tako so nove definicije žanra (npr. Swales 1990) omogočile boljše opredelitve izbranega gradiva, zavedanje, kako pomembno je poznavanje podatkov o informantih (avtorjih gradiva), pa je pripomoglo k boljši interpretaciji rezultatov. Ob vsem tem je razvoj tehnologije, predvsem v okviru korpusnega jezikoslovja, omogočil tudi uporabo novih metod, ki temeljijo na različnih vrstah elektronskega iskanja po velikih besedilnih zbirkah. Prav tako so spoznanja posameznih raziskav – npr. o vlogi družbeno konstruiranih konvencij pri oblikovanju retorične strukture, o sprejemanju in učinku slednje v različnih ciljnih kulturah ali o učljivosti besedilnih konvencij – odprla nadaljnja področja raziskav (prim. tudi Connor 2008 in Ostler 2002.) Ulla Connor (2002) navaja štiri glavna podpodročja kontrastivne retorike, in sicer kontrastivne besediloslovne študije (sem uvršča tako primerjave načina pisanja v dveh ali več jezikih kot tudi primerjave pisanja učencev tujega jezika in govorcev maternega jezika), študije razvoja pismenosti v J1 in J2, medkulturne študije procesa pisanja in kontrastivne žanrske študije.

Spričo precejšnjega zanimanja za ugotovitve kontrastivne retorike ni presenetljivo, da se število raziskav retoričnih struktur povečuje; čedalje več je jezikovnih pa tudi strokovnih skupnosti in žanrov, ki jih raziskave zajemajo. Po začetnem zanimanju za primerjave angleščine z neevropskimi, predvsem azijskimi, kulturami (npr. Kaplan 1966, Eggington 1987, Hinds 1987) in kontrastivnih analizah angleščine in večjih evropskih jezikov, kot sta nemščina in španščina (npr. Clyne 1987, Valero-Garcés 1996, itd.), se je v naslednjih letih močno povečalo število

kontrastivnih primerjav angleščine s severnogermanskimi jeziki in finščino (npr. Mauranen 1993, Bäcklund 1998, Dahl 2004), nekoliko kasneje pa tudi primerjave angleščine s slovanskimi jeziki (npr. Čmejrková in Daneš 1997, Vassileva 2001, Yakhontova 2002). V okviru kontrastivnoretoričnih raziskav angleščine in slovenščine velja omeniti kontrastivne žanrske študije, npr. primerjavo filmskih kritik (Plemenitaš 2008) in spletnih strani podjetij (Limon 2008), študije retoričnih konvencij v znanstvenih člankih, ki se osredotočajo na medjezikovne in meddisciplinarne razlike v rabi besedilnega metadiskurza (Pisanski Peterlin 2005), ali pa na medjezikovne in meddisciplinarne razlike v organizaciji besedila (Pisanski Peterlin 2006a); in medkulturne študije razvoja pismenosti (Sešek 2004).

4. KRITIKE KONTRASTIVNE RETORIKE

Poleg že omenjenih negativnih odzivov (npr. Kachru 1995) na etnocentrizem v zgodnjih kontrastivnoretoričnih študijah se na račun kontrastivne retorike pojavljajo tudi druge kritike. Večina jih izhaja iz predpostavke, da je stališče kontrastivne retorike poenostavljeno. Kritiki tako trdijo, da kontrastivna retorika kulturo vidi predvsem kot statično in homogeno, kot strogo zamejeno kategorijo (npr. Zamel 1997), v kateri so subjekti raziskave opredeljeni binarno: so pripadniki kulture A ali kulture B, kultura pa je opredeljena kot nacionalna kultura. Realnost je, po mnenju kritikov, precej drugačna: tudi znotraj kulture so posamezniki različni, kultura je dinamična in heterogena, v resnici bolj kot o enovitosti lahko govorimo o hibridnosti, tudi znotraj nacionalne kulture lahko govorimo o kulturah različnih strok.

Toda Ulla Connor (2002, 2004) meni, da je sodobna kontrastivna retorika takšne poglede prerasla, in očitke zavrača. Hkrati pa predlaga, da bi bilo koristno, če bi kontrastivno retoriko prav za to, da bi se takšnim kritikam izognili, znova definirali in preimenovali v *medkulturno retoriko* [*intercultural rhetoric*], v sklopu postmoderne paradigme medkulturnih ved. Opozarja, da so nacionalne kulture v kontrastivni retoriki morda sicer tradicionalno opredeljene, vendar raziskovalci na tem področju vseh odklonov v pisanju nematernih govorcev niso poenostavljeno pripisovali izključno jezikovni in kulturni interferenci, temveč so prepoznavali in obravnavali tudi druge vzroke, kot je izobrazba, kultura stroke, žanrske konvencije in neenaka pričakovanja piscev in bralcev (Connor 2002: 504).

5. KONTRASTIVNA RETORIKA IN PREVODOSLOVJE

Primarno izhodišče kontrastivne retorike je bilo (in je vsaj do neke mere še vedno) pedagoško: za večino zgodnjih raziskovalcev je bilo to raziskovalno področje, ki

proučuje vpliv materinščine na tvorjenje besedil v tujem jeziku. V novejšem času je izhodišče kontrastivne retorike preseгло pedagoške okvire in se je razširilo na področja, kot so strokovni jeziki, znanstveni jeziki, medkulturne študije in nena-zadnje tudi prevodoslovje.

Že Ulla Connor v svojem prvem pregledu kontrastivne retorike poudarja soro-dnost tega področja s prevodoslovjem, a hkrati ugotavlja tudi to, da za obe di-sciplini velja, da ugotovitve ene v drugi navadno prezrejo (Connor, 1996: 117). Na dejstvo, da bi bilo za obe disciplini nadvse koristno, če bi upoštevali izsledke druge, pa opozarja tudi Andrew Chesterman (1998: 6). Ulla Connor (1996: 117) to obojestransko prezrtost pripisuje različnim družbenim okoliščinam, v katerih se disciplini razvijata: prevajanje je nujno zlasti za jezike z manjšim šte-vilom govorcev, v jezikih z večjim številom govorcev pa je bolj poudarjen razvoj opismenjevanja tujcev. Vseeno podobno kot Chesterman (1998) meni, da so iz-sledki prevodoslovja za kontrastivno retoriko lahko izredno pomembni (Connor 1996: 121–123): pri tem opozarja zlasti na Touryjev ciljno-usmerjeni pristop k prevajanju (predstavljen je npr. v Toury 1995). Touryjev model omogoča, da lahko prevod opišemo z dveh vidikov, in sicer z vidika *ustreznosti* [*adequacy*], (sledenje normam kulture izvirnika) in *sprejemljivosti* [*acceptability*], (sledenje normam ciljne kulture). Po mnenju Connorjeve sta prav koncepta ustreznosti in sprejemljivosti tudi za kontrastivno retoriko lahko zelo pomembna, saj lahko o sprejemljivost za ciljno kulturo govorimo tudi v kontekstu poučevanja pisanja v tujem jeziku.

Kot že rečeno, se je z vprašanjem stičnih točk kontrastivne retorike in prevodo-slovja ukvarjal tudi Andrew Chesterman v svojem delu *Contrastive Functional Analysis*, ki je izšlo leta 1998. Čeprav se v knjigi osredotoča predvsem na vpra-šanje kontrastivne funkcijske analize in je delo zato v prvi vrsti kontrastivne narave, se pri konceptu *tertium comparationis* oziroma *ekvivalence* prevodoslovju močno približa. Primeri, ki jih Chesterman v svojem delu predstavlja, so sicer predvsem primeri kontrastivne analize na ravni stavka, a se kljub temu ukvarja tudi z vprašanjem, kako paradigmo funkcijske kontrastivne analize razširiti prek ravni stavka.

Potem ko se je v drugi polovici devetdesetih let začelo razširjati zavedanje o sorodnosti kontrastivnoretoričnih in prevodoslovnih študij, je začelo naraščati število raziskav, v katerih so raziskovalci iz ene discipline pri interpretaciji re-zultatov upoštevali tudi spoznanja druge discipline. Vendar pa je bil za ta korak ključen tudi novi metodološki pristop, ki ga je omogočil razvoj korpusnega je-zikoslovja.

6. KORPUSNE RAZISKAVE

Sodobne kontrastivne raziskave diskurzivnih prvin temeljijo na analizi vzorcev resničnih besedil. Nekaterim raziskovalcem, ki se ukvarjajo s kontrastivnim jezikoslovjem na ravni stavka, se zdi analiza primerov, ki so bili izmišljeni posebej za potrebe raziskave, še vedno sprejemljiva, na ravni besedila pa takšen pristop seveda nikoli ni bil mogoč. Do konca dvajsetega stoletja je bilo sicer avtentično gradivo, ki so ga analizirali v večini raziskav, pogosto zelo omejeno, saj je večina raziskovalcev gradivo analizirala ročno, to pa je predstavljalo precejšnjo omejitev za obseg raziskave. Zlasti zgodnje raziskave na tem področju so pomenile oranje ledine in so bile pogosto analize majhnega števila besedil, v katerih so avtorji poskušali opredeliti, kakšne vrste pojav pravzaprav raziskujejo, raziskave pa so bolj kot kvantitativne, izpostavljale kvalitativne vidike. Zelo znan primer tovrstne študije⁵⁹ je raziskava Anne Mauranen (1993), v kateri avtorica analizira dva para besedil, ki sta primerljiva po žanru (oba sta znanstvena članka), področju (ekonomija) in tematiki. Avtorja prvih dveh besedil sta bila finska ekonomista, avtorja drugih dveh besedil pa rojena govorca angleščine. Vsa štiri besedila so bila napisana v angleščini, avtorica raziskave pa se je osredotočala na razlike v rabi metabesedila (definirala ga je kot besedilo o besedilu) v člankih finskih avtorjev in člankih rojenih govorcev. Čeprav so kvantitativni podatki o številu pojavitev metabesedilnih elementov pomemben del rezultatov te študije, se analiza v svojem bistvu osredotoča na kvalitativne ugotovitve o razlikah v rabi metabesedila.

Okrog leta 2000 se je začelo močno povečevati število korpusnih kontrastivnih raziskav, elektronski korpusi pa so pomenili veliko povečanje obsega analiziranega gradiva. Že v devetdesetih letih so se pojavile tudi prve korpusne prevodoslovne študije – začetnica tovrstnih študij je Mona Baker (npr. Baker 1993) – nekoliko kasneje pa so začenjale nastajati hibridne raziskave, ki so na podlagi korpusnega pristopa združevale kontrastivno retoriko s prevodoslovjem. Pomembnosti povezave kontrastivnih študij, prevodoslovja in korpusnega pristopa so se začeli zavedati mnogi korpusno usmerjeni kontrastivni jezikoslovci in jezikoslovno usmerjeni prevodoslovci: s teoretičnega in metodološkega vidika so povezavo obravnavali npr. Kirsten Malmkjaer (1998), Sylviane Granger (2003), Stig Johansson (2007), Anthony McEnery in Richard Xiao (2007) idr.

Pomembno vprašanje, s katerim se soočajo raziskovalci, ki združujejo kontrastivno retoriko, prevodoslovje in korpusni pristop, je vprašanje gradiva oziroma korpusa. Jasno je, da je pri kontrastivnih raziskavah izjemno pomembno, da je gradivo izbrano po strogih kriterijih (npr. čas nastanka, žanr, stroka itd.), saj je le

⁵⁹ V tem razdelku so za ilustracijo nekoliko podrobneje predstavljene tri vrste kontrastivnoretoričnih raziskav (Mauranen 1993; Dahl 2004 in Smith 2004) in ena kontrastivna študija, ki temelji na prevodnem korpusu (van der Auwera in sod 2005). Nekateri podrobnejši metodološki napotki za izdelavo kontrastivnojezikoslovne raziskave so predstavljeni v Schlamberger Brezar (v tej monografiji).

tako mogoče zagotavljati primerljivost rezultatov. V sodobnih kontrastivnih raziskavah gradivo pogosto predstavljajo *primerljivi*⁶⁰ *korpusi*, [*comparable corpora*], torej korpusi primerljivih izvirnih besedil v dveh ali več jezikih, ki se ujemajo v vnaprej postavljenih kriterijih (npr. žanr, občinstvo). Primer tovrstne raziskave, ki temelji na korpusni analizi, predstavlja delo Trine Dahl (2004), v katerem analizira rabo besedilnega metadiskurza v norveško-angleško-francoskem korpusu 180 znanstvenih člankov iz treh ved (ekonomija, jezikoslovje in medicina). Avtorica se pri svojem delu opira na študije številnih raziskovalcev, ki so to tematiko raziskovali pred njo, med njimi tudi na že omenjeno študijo Anne Mauranen. S pomočjo razmeroma velikega specializiranega korpusa z elektronskim iskanjem ugotavlja, ali je raba besedilnega metadiskurza bolj odvisna od vede ali od jezika. Kvantitativni podatki, ki jih pridobi s korpusnim iskanjem, pokažejo, da je na področju ekonomije in jezikoslovja jezik zelo pomemben dejavnik, medicinski članki pa o si razmeroma podobni v vseh treh jezikih.

V svojem pregledu ustreznosti različnih vrst korpusov za kontrastivne študije Sylviane Granger (2003) kot pomembno prednost primerljivih korpusov izpostavlja to, da vsebujejo le spontano tvorjene izdelke rojenih govorcev nekega jezika, to pa pomeni, da je vsaj načeloma izključen vpliv drugega jezika, ki bi ga sicer lahko zaznavali v prevodih. Med njihove pomanjkljivosti pa Grangerjeva (2003) uvršča v prvi vrsti težavnost pri zagotavljanju primerljivosti: mnogi žanri so kulturno specifični in zanje je težko najti prave ustreznice v nekem drugem jeziku. Druga pomanjkljivost se pojavi na nižjih ravneh: ker je vsebina besedil v korpusu različna, je nemogoče zagotoviti, da bo mogoče v obeh delih primerljivega korpusa najti primere analiziranih elementov, še posebej, če se izbrani elementi pojavljajo razmeroma redko. Tretja pomanjkljivost se navezuje na sam analitični postopek: ker je korpusno iskanje omejeno na iskanje posameznih oblik, je pri uporabi korpusnega pristopa v kontrastivni analizi diskurza pri funkcijsko zasnovanih raziskavah pogosto treba sklepati kompromise: npr. nabor iskalnih izrazov je omejen na najpogostejše, ki jih je identificirala predhodna (ročna) raziskava, to pomeni, da na podlagi dobljenih rezultatov ni mogoče z gotovostjo sklepati o vseh funkcijskih ustreznih v obeh jezikih. Takšna omejitev se seveda pojavlja tudi pri drugih korpusnih raziskavah funkcijske narave (primer analize ustreznosti tovrstnega pristopa v slovenščini je na primeru korpusne raziskave pragmatičnih elementov opisan v Pisanski Peterlin 2006b).

Druga vrsta gradiva, ki se uporablja v kontrastivnih raziskavah, so *prevodni korpusi* [*translation corpora*], torej korpusi izvirnih besedil in njihovih prevodov v enega ali več jezikov. (V prevodoslovju se ti korpusi navadno imenujejo *vzporedni*

⁶⁰ Ker kontrastivno jezikoslovje in prevodoslovje v povezavi s korpusi uporabljata različno terminologijo, vlada na tem področju precejšnja zmeda, zato v pričujočem prispevku posebej razlagam pomen posameznih terminov, ki se uporabljajo za opise vrst korpusov. Za natančnejše razlage terminoloških razlik prim. npr. Granger (2003) in McEnery in Xiao (2007).

korpusi [*parallel corpora*], saj so s terminom prevodni korpusi na tem področju navadno poimenovani korpusi prevedenih besedil. Žal pa je termin vzporedni korpus v kontrastivnem jezikoslovju navadno rezerviran za primerljive korpusse, zato je to poimenovanje lahko posebej problematično.) V kontrastivnem jezikoslovju takšno gradivo pogosto velja za nezanesljivo (prim. McEnery in Xiao 2007), saj so medjezikovne podobnosti in razlike v procesu prevoda lahko popačene zaradi interference. Dodatna težava, na katero opozarja Grangerjeva (2003), je v tem, da prevodov vseh besedil ne moremo zagotoviti: bodisi ker se nek žanr (npr. pismo ali e-pošta) navadno ne prevaja bodisi zato, ker je v eno smer prevajanje pogostejše kot v drugo smer. Zanimiv primer tovrstne kontrastivne raziskave je predstavljen v van der Auwera in sod. (2005): avtorji analizirajo izražanje epistemske naklonskosti v različnih slovanskih jezikih, analiza pa je narejena na podlagi prevodov knjige J. K. Rowling, *Harry Potter in dvorana skrivnosti*. Avtorji na podlagi analize za slovenski prevod ugotavljajo, da v njem ni primerov, v katerih bi bili angleški epistemski naklonski glagoli prevedeni v slovenščino v obliki epistemskih naklonskih glagolov. Seveda je treba tu dodati, da to ne nikakor pomeni, da v slovenščini takšne rabe epistemskih naklonskih glagolov ni, pomeni le, da jih ni v konkretnem prevodu. Omenjena raziskava sicer ni primarno kontrastivno-retorična temveč slovnična, vendar jo omenjam, ker zelo dobro ilustrira omejitve uporabe prevodnih korpusov.

Vseeno pa ima analiza prevodnih korpusov tudi določene prednosti: ker je vsebina posameznih delov korpusa povsem enaka, je lahko, zlasti če so korpusi poravnani, identifikacija ustreznih izjemno enostavna. Hkrati pa se v zadnjem času pojavljajo tudi nekoliko drugačni, manj omejevalni pogledi na jezik prevedenih besedil: Anna Mauranen (1999, 2005) na primer meni, da so prevodni korpusi za kontrastivne študije dragocen vir podatkov, saj so tudi prevodi povsem legitimen del nekega jezika.

Kot že rečeno, v zadnjih letih narašča število korpusnih raziskav, ki združujejo tako kontrastivne kot prevodoslovne cilje, za dosego svojih ciljev pa raziskovalci uporabljajo kombinacijo primerljivih in prevodnih korpusov. Za nekatere pare jezikov so že narejeni vzporedni korpusi, ki vsebujejo izvornike v jeziku A, njihove prevode v jezik B, ter primerljive izvornike v jeziku B in njihove prevode v jezik A (npr. ESPC oziroma English-Swedish Parallel Corpus za angleščino in švedščino, ENPC oziroma English-Norwegian Parallel Corpus, za angleščino in norveščino itd.), za druge jezike posamezni raziskovalci sami sestavljajo manjše, specializirane korpusse, ki vsebujejo vse zgoraj navedene štiri komponente, ali vsaj tri komponente (izvorniki v jeziku A, njihovi prevodi v jezik B in primerljivi izvorniki v jeziku B). Takšni korpusi omogočajo različne vrste primerjav (primerjava izvornikov in prevodov v eno ali v obe smeri, primerjava prevodov – seveda le če ima korpus štiri komponente – primerjava primerljivih izvornikov),

ki so zanimive tako s kontrastivnojezikoslovnega (npr. Johansson 1996, Ebeling 1998, Ajimer 1999) kot s prevodoslovnega stališča (npr. Klaudy in Károly 2005, Konšalová 2007).

Zanimiv primer kombinacije prevodnega in primerljivega korpusa je predstavljen v raziskavi Karen Smith (2004). Avtorica analizira odnos med oglaševalci in potencialnimi kupci, ki se v oglaševalskem besedilu med drugim izraža skozi osebne in svojilne zaimke. V svoji analizi uporabi prevodni angleško-ruski korpus oglasov v revijalnem tisku, ki ga sestavljajo angleški izvorniki (skupno 45 oglasov) in njihovi ruski prevodi, ter vzporedni ruski korpus 23 izvirnih ruskih oglasov. Analiza je predvsem kvalitativna, osredotoča pa se na vprašanja, kot so tikanje/vikanje, raba slovničnih oseb, personifikacija itd. Avtorica za vsako posamezno vprašanje ugotavlja, kakšne prevodne ustreznice so bile izbrane v ruskih prevodih in rezultate primerja s primerljivimi ruskimi izvorniki in ugotavlja, kje se pojavljajo razlike.

V okviru tovrstnih korpusnih študij je s kontrastivnoretoričnega vidika pomemben niz raziskav Iana A. Williamsa (Williams 2004, Williams 2005, Williams 2006, Williams 2007). Williams na podlagi ugotovitev o različnih retoričnih konvencijah v španskih in angleških znanstvenih člankih s področja medicine raziskuje, kako se te razlike odražajo v prevodih.

Sorodne študije so bile narejene tudi za kombinacijo slovenščine in angleščine, in sicer s primerjavo angleških in slovenskih izvirkov znanstvenih člankov s področja geografije ter prevodov slovenskih izvirkov v angleščino: v Pisanski Peterlin (2008a) je predstavljena analiza rabe teznih stavkov, v Pisanski Peterlin (2008b) raba nekaterih kategorij besedilnega metadiskurza, v Pisanski Peterlin (v tisku) pa raba omejevalcev. Vse tri študije so pokazale, da se zaradi razlik v retoričnih konvencijah med slovenščino in angleščino pri prevajanju znanstvenih člankov lahko pojavijo nekateri problemi. Najizrazitejši problem je predstavljala sprejemljivost prevodov (v zgoraj opisanem pomenu iz Touryjevga (1995) modela): v analiziranih prevodih je bil večji poudarek na ustreznosti (sledenju normam kulture izvirnika) kot na sprejemljivosti (sledenju normam ciljne kulture): prevodi so se torej od primerljivih izvirkov močno razlikovali v rabi obravnavanih retoričnih strategij, in sicer tako v pogostosti rabe analiziranih retoričnih elementov kot tudi v izboru oblik.

7. SKLEP

Kontrastivna retorika je področje kontrastivnega jezikoslovja, ki se ukvarja s primerjavami dveh ali več jezikov na besedilni ravni. V svoji osnovi izhaja iz

temeljnih izhodišč kontrastivnega jezikoslovja, prav tako pa privzema osnovna metodološka izhodišča (npr. *tertium comparationis*) slednjega. Hkrati kontrastivna retorika pri analizi upošteva novejša spoznanja analize diskurza, to so spoznanja o pomenu sobesedila, žanra in kulturne skupnosti. Od leta 1966 do danes se je osnovna paradigma kontrastivne retorike močno spremenila, odmik od etnocentrične zaverovanosti v pomembnost anglo-ameriških retoričnih konvencij pa je prerasel v zavedanje o pluralizmu kultur tudi znotraj nacionalne kulture. Prav zaradi takšnega razvoja nekateri teoretiki (npr. Connor 2002, 2004) predlagajo, naj se kontrastivna retorika preimenuje v medkulturno retoriko in menijo, da ima danes svoje mesto predvsem v okviru medkulturnih študij.

Obenem je ideja kontrastivne retorike prerasla tudi svoje prvotno izključno pedagoške okvire. Večina sodobnih kontrastivnoretoričnih študij temelji na korpusnem pristopu in prav v slednjem se je kontrastivna retorika močno približala sorodnemu področju, prevodoslovju. Če je še v sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja veljalo, da ne kontrastivna retorika ne prevodoslovje – kljub podobnim ciljem, metodam in predmetu raziskave – ne upoštevata izsledkov drugega, danes narašča število študij, v katerih raziskovalci prepletajo kontrastivni in prevodoslovni pristop.

Bibliografija

- Aijmer, Karin, 1999: Epistemic possibility in an English-Swedish contrastive perspective. Hasselgård, Hilde in Signe Oksefjell (ur.): *Out of corpora: Studies in honour of Stig Johansson*. Amsterdam: Rodopi. 301–323.
- Bäcklund, Ingeborg, 1998: Metatext in professional writing. A contrastive study of English, German and Swedish. *TEFA* 25. 1–42.
- Baker, Mona, 1993: Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications. Baker, Mona, Francis, Gill in Elena Tognini-Bonelli (ur.): *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 233–250.
- Connor, Ulla, 1996: *Contrastive Rhetoric*. Cambridge: University Press.
- Connor, Ulla, 2002: New directions in contrastive rhetoric. *TESOL Quarterly* 36/4. 493–510.
- Connor, Ulla, 2004: Intercultural rhetoric research: Beyond texts. *Journal of English for Academic Purposes* 3/4. 291–304.
- Connor, Ulla, 2008: Mapping multidimensional aspects of research: Reaching to intercultural rhetoric. Connor, Ulla, Ed Nagelhout in William V. Rozycki (ur.): *Contrastive Rhetoric: Reaching to Intercultural Rhetoric*. Amsterdam: John Benjamins. 299–345.

- Connor, Ulla M. in Ana I. Moreno, 2005: Tertium Comparationis: A vital component in contrastive research methodology. Bruthiaux, P., D. Atkinson, William G. Eggington, William Grabe in V. Ramanathan (ur.): *Directions in Applied Linguistics: Essays in Honor of Robert B. Kaplan*. Clevedon, England: Multilingual Matters. 153–164
- Clyne, Michael G., 1987: Cultural Differences in the Organization of Academic Texts: English and German. *Journal of Pragmatics* 11/2. 211–247.
- Chesterman, Andrew, 1998: *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Čmejková, Světa in František Daneš, 1997: Academic writing and cultural identity: The case of Czech academic writing. Duszak, Anna (ur.): *Culture and Styles of Academic Discourse*. Berlin in New York: Mouton de Gruyter. 41–61.
- Dahl, Trine, 2004: Textual metadiscourse in research articles: A marker of national culture or of academic discipline? *Journal of Pragmatics* 36/10. 1807–1825.
- Ebeling, Jarle, 1998: Contrastive Linguistics, Translation, and Parallel Corpora. *Meta* 43/4. 602–615.
- Eggington, William G., 1987: Written academic discourse in Korean: Implications for effective communication. Connor, Ulla, in Robert B. Kaplan (ur.): *Writing Across Languages: Analysis of L2 Text*. Reading, MA: Addison-Wesley. 153–168.
- Eckman, Fred R., 1977: Markedness and the contrastive analysis hypothesis. *Language Learning* 27. 315–333.
- Fries, Charles, 1945: *Teaching and Learning English as a Foreign Language*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Granger, Sylviane, 2003: The corpus approach: A common way forward for Contrastive Linguistics and Translation Studies? Granger, Sylviane, Jacques Lerot in Stephanie Petch-Tyson (ur.): *Corpus-Based Approaches to Contrastive Linguistics and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi. 17–29.
- Hinds, John, 1987: Reader versus writer responsibility: A new typology. Connor, Ulla, in Robert B. Kaplan (ur.): *Writing Across Languages: Analysis of L2 Texts*. Reading, MA: Addison-Wesley. 141–152.
- Johansson, Mats, 1996: Fronting in English and Swedish: A text-based contrastive analysis. Carol E. Percy, Charles F. Meyer in Ian Lancashire (ur.): *Synchronic corpus linguistics*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi. 29–39.
- Johansson, Stig, 2007: Seeing through multilingual corpora. Roberta Facchinetti (ur.): *Corpus Linguistics 25 Years on*. Amsterdam/New York: Rodopi. 51–71.
- Kachru, Yamuna, 1995: Contrastive rhetoric in World Englishes. *English Today* 11/1. 21–31.
- Kaplan, Robert B., 1966: Cultural thought patterns in intercultural education. *Language Learning* 16/1–2. 1–20.

- Kaplan, Robert B., 2000: Contrastive rhetoric and discourse analysis. Sarangi, Srikant in Malcolm Coulthard (ur.): *Discourse and Social Life*. Harlow: Longman. 82–101.
- Klaudy, Kinga in Krisztina Károly, 2005: Implication in translation: Empirical evidence for operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures* 6/1. 13–28.
- Konšalová, Petra, 2007: Explicitation as a Universal in Syntactic De/Condensation. *Across Languages and Cultures* 8/1. 17–32.
- Krzeszowski, Tomasz P., 1990. *Contrasting Languages: The Scope of Contrastive Linguistics*. Berlin: Mouton.
- Lado, Robert, 1957: *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Limon, David, 2008: Company websites, genre conventions and the role of the translator. *Cultus* 1/1. 56–69.
- Limon, David, 2009: A genre-based approach to analysis of texts and translations. V tej monografiji.
- McEnery, Anthony, in Richard Xiao, 2007: Parallel and comparable corpora: What is happening? Anderman, Gunilla and Margaret Rogers (ur.): *Incorporating Corpora: The Linguist and the Translator*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd. 18–31.
- Malmkjær, Kirsten, 1998: Love thy neighbour: Will parallel corpora endear linguists to translators? *Meta* 43/4. 534–541.
- Mauranen, Anna, 1993: Contrastive ESP rhetoric: Metatext in Finnish-English economics texts. *English for Specific Purposes* 12/1. 3–22.
- Mauranen, Anna, 1999: Will 'translationese' ruin a contrastive study? *Languages in Contrast* 2/2. 161–185.
- Mauranen, Anna, 2005: Contrasting languages and varieties with translational corpora. *Languages in Contrast* 5/1. 73–92.
- Oller, John W. in Seid M. Ziahosseiny, 1970: The contrastive analysis hypothesis and spelling errors. *Language Learning* 20/2. 183–189.
- Ostler, Shirley E., 2002: Contrastive rhetoric: An expanding paradigm. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 167–181.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2005: Text-organising metatext in research articles: An English-Slovene contrastive analysis. *English for Specific Purposes* 24/3. 307–319.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2006a: Academic writing: Differences in rhetorical conventions and successful intercultural communication. Čok, Lucija (ur.): *Bližina drugosti*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 137–146.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2006b: Iskanje pragmatičnih enot v neoznačenem korpusu: primer kažipotov. Erjavec, Tomaž in Jerneja Žganec Gros (ur.): *Jezikove tehnologije: zbornik 9. mednarodne multikonference Informacijska družba IS*

- 2006, 9. do 10. oktober 2006: *Proceedings of the 9th International Multiconference Information Society IS 2006, 9th–10th October 2006, Ljubljana, Slovenia*. Ljubljana: Institut "Jožef Stefan". 128–133.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2008a: The thesis statement in translations of academic discourse: An exploratory study. *The Journal of Specialised Translation*. 10. 10–22.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2008b: Translating metadiscourse in research articles. *Across Languages and Cultures*. 9/2. 205–218.
- Pisanski Peterlin, Agnes, v tisku: Hedging devices in Slovene-English translation: A corpus-based study. *Nordic Journal of English Studies*.
- Plemenitaš, Katja, 2008: Film reviews: Cross-cultural aspects of a textual genre. Orthaber, Sara in Polona Vičič (ur.): *The importance of learning professional foreign languages for communication between cultures*. Celje: Faculty of Logistics. 1–9.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2009: Metodološki postopki v kontrastivnih slovnicih raziskavah. V tej monografiji.
- Sešek, Urška, 2004: Developing literacy across cultures: sociological dimensions of teaching English writing in Slovenia. *Strani jezici* 33/3–4. 291–308.
- Smith, Karen, 2004: 'I am me, but who are you and what are we?': The translation of personal pronouns and possessive determiners in advertising texts. *Multilingua*. 23/3. 282–303.
- Swales, John M., 1990: *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toury, Gideon, 1995: *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Valero-Garcés, Carmen, 1996: Contrastive ESP rhetoric: Metatext in Spanish-English economics texts. *English for Specific Purposes* 15/4. 279–294.
- van der Auwera, Johan, Ewa Schalley in Jan Nuyts, 2005: Epistemic possibility in a Slavonic parallel corpus: A pilot study. Karlík, Petr in Björn Hansen (ur.): *Modalität in slavischen Sprachen: Neue Perspektiven*. München: Sagner. 201–217.
- Vassileva, Irena, 2001: Commitment and detachment in English and Bulgarian academic writing. *English for Specific Purposes* 20/1. 83–102.
- Wardhaugh, Ronald 1970: The contrastive analysis hypothesis. *TESOL Quarterly* 4/2. 123–130.
- Williams, Ian A., 2004: How to manage patients in English–Spanish translation. A target-oriented contrastive approach to Methods. *Target* 16/1. 69–103.
- Williams, Ian A., 2005: Thematic items referring to research and researchers in the discussion section of Spanish biomedical articles and English-Spanish translations. *Babel* 51/2. 124–160.
- Williams, Ian A., 2006: Towards a target-oriented model for quantitative contrastive analysis in translation studies: An exploratory study of theme-rheme structure in Spanish-English biomedical research articles. *Languages in Contrast* 6/1. 1–45.

- Williams, Ian A., 2007: A corpus-based study of the verb *observar* in English-Spanish translations of biomedical research articles. *Target* 19/1. 85–103.
- Yakhontova, Tatyana, 2002: 'Selling' or 'telling'? The issue of cultural variation in research genres. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 216–232.
- Zamel, Vivian, 1997: *Toward a model* of transculturation. *TESOL Quarterly* 31/2. 341–352.